
LOCALITATEA VEPROVA-PUȚINTEI, ȚINUTUL ORHEI – DATAREA ȘI HOTARELE

Mihai Onilă

Istoria acestui sat de răzeși, ca și multe altele prezintă o parte componentă a istoriei neamului. Pentru majoritatea lor este caracteristic lipsa documentelor directe de înființare, de fixare a hotarelor și proveniența toponimelor. Conform tradiției, ca de obicei ele sunt datate în literatura de specialitate cu documentul unde sunt menționate prima dată. Însă aceasta nu înseamnă că localitățile iau ființă atunci, căci ele se întâlnesc deja existente și cu o bună organizare socială. De aceea, scopul comunicării date este de a determina perioada apariției localității sus-menționate, și hotarele ei.

Această localitate este situată pe malul drept al râului Cula, 25 km de la orașul Orhei. Cercetări deosebite referitor la istoria satului dat nu există. O încercare de determinare a perioadei apariției a efectuat-o cercetătorul Vl. Nicu (Nicu 1991, 408). Autorul consideră că localitatea Veprova ia ființă la începutul sec. XV, și anume prin documentul de la Alexandru cel Bun de la 1 mai 1406 se pune începutul. Acesta prezintă următoarele: „**1406 (6914) mai 1. Copie ispisocului domnilor Alicsandru și Ilieș voievod, prin cari sa miluești pe Vlad Dolhici cu un sat pe Crasna, undi esti casa lui, și un loc pustiu pisti Prut, anumi Fântâna Veprova, diasupra Saratii, spre a-i fi lui uric, cu tot venitul, și fiilor, nepoților și strănepoților lui, neștrămutat nici odenioară, în veci. Iar hotarul acelu sat să-i fi cu toati aceli vechi hotară, după cum au umblat din vechiu, precum și hotarul locului acelu pustiiu să fii cât va pute apuca să stăpânească din destul pentru un sat**” (DRH 1976, 28).

Referindu-se la conținutul acestuia, că „*Vlad Dolhici a primit un loc pustiu pisti Prut, anume Fântâna Veprova*”, cercetătorul M. Costachescu prezintă ca dovadă un suret de pe un ispisoc de la Ștefan Voievod din 25 martie 1523 în care se menționează că „...Domnul întărește lui Sima Dușăscul și fratelui lui, Toma, și surorii lor, Onții, feciorii Oanii Dușăscul și mătușii lor și surorilor

ei Malea și Stana, surorile Oanei Dușăscul, pre a lor drepte ocine din a lor drept uric și direș ce au avut moșul lor Vlad Dolhici, de la Alexandru și Ștefan Vvd(sic) pi satul anume Dolhești pe Crasna și Iverenii peste Prut, la obârșia Săratii și o săliște anume Vizdita, pe Sărata...” (Costăchescu 1931, 52). Totodată, cercetătorul menționează că este greu de identificat că pustia este Fântâna Veprova. Un sat Văprova, continuă el, sau Troișteni, este în județul Orhei, în valea Culei. Localitatea este însă, deasupra Săratei, ce-ar corespunde cu Iverenii din 1523 de la obârșia Săratei, localitate, a cărei denumire în anii '30 ai sec. XX, documentar, nu mai exista.

Conform cercetătorului Alexandru Gonța locul pustiu „*pisti Prut, anumi Fântâna Veprova deasupra Săratei*”, dăruit de Alexandru cel Bun lui Vlad Dolhici, conform documentului de la 1 mai 1406 se afla în ținutul Tigheciului, actualmente lângă Sărata Galbenă, raionul Hâncești (Gonța 1990, 101). De asemenea locul seliștei Vizdita și al satului Ivereni „*pisti Prut în obârșia Săratei*” întărite nepoților lui Vlad Dolhici, conform documentului din martie 1523, se aflau tot în ținutul Tigheciului (Gonța 1990, 139), actualmente raionul Hâncești, iar pârâul Sărata este un afluent al Prutului, lângă localitatea Toceni, actualmente raionul Leova (Gonța 1990, 224).

Din cele menționate mai sus reiese că documentul din 1 mai 1406 nu are nimic comun cu localitatea Veprova de pe râul Cula, din ținutul Orhei, ci cu niște localități de pe râul Sărata, ținutul Tigheciului. Eroarea probabil s-a produs din cauza coincidenței denumirii toponimului Fântâna Veprova, locuri pustii care se aflau atât pe râul Sărata, cât și pe râul Cula. Acesta din urmă pentru prima dată este menționat documentar în cartea domnească de întăritură de la Ilieș Rareș, din 1547 (7035) 8 aprilie, date slugii sale Feodor și rudelor sale pentru împărțirea între dânșii a două locuri „*La Două Fântâni*”, care acuma se numesc satele Veprova și Hulboaca. Acest document este prima

mențiune documentară de atestare a satului Ve-prova. „**1547 (7055) Aprilie 8, Huși.** Din mila lui Dumnezeu, noi Iliș voevod și domn al țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că au venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri moldoveni slugile noastre, Feodor și frații lui, Cârstea și Giurgea, copiii lui Micula și nepotul lor Roman, fiul lui Gligor și verii lor Mihul și fratele lui, Ieremia și surorile lor Ghinda și Dobra, copiii lui Pancoi și verii lor Pântea și fratele lui, Albul și surorile lor Tudora și Ileana și Marușca, copiii lui Toader Iațco, toti nepoții lui Hodco Crețovici, de bună voia lor, nesiliți de nimeni, nici asupriți și și-au împărțit între dânșii ocinele și dedinele lor drepte și din privilegiul de întărire ce au avut ei dela părintele domniei mele Petru voevod, două locuri din pustie, pe Cula, între Borșciari și între Deateleu, la Două Fântâni, în Luncușoara de Jos, care acuma se numesc aceste doua locuri din pustie pe Cula, între Borșciari și între Deateleu în Luncușoara de Jos, la Două Fântâni, Ve-prova și Hluboaca. Și le-au împărțit în trei părți: o parte, partea de jos din aceste două sate, anume Vepreva și Hluboca, au căzut în partea slugilor noastre Feodor și fraților lui, Cârstea și Giurgea copiii lui Micula și nepotului lor Roman, fiul lui Gligore și iarași alta parte din aceste două sate, partea de sus, a căzut slugilor noastre Mihul și fratele lui, Ieremia și surorilor lor Ghinda și Dobra, copiii Pancoi, și a treia parte, tot din aceste două sate, partea de mijloc, a căzut în partea lui Pântea și a fratelui lui, Albul și a surorilor lui Tudora și Ileana și Marușca, copiii lui Toader Iațco.

De aceia noi văzând bună voia lor și tocmeala și buna împărțea între dânșii și noi deasemenea și dela noi am dat și am întărit slugilor noastre Feodor și Cârstea și Giurgea aceasta mai înainte zisă a treia parte din aceste două sate, partea de jos, din Vepreva și din Hluboca, ca sa le fie lor dela noi uric și cu tot venitul, lor și copiilor lor și nepotilor lor și strănepoților lor și răstrănepoților lor și întregului lor neam, cine li se va alege cel mai apropiat, neclintit niciodată, în vecii vecilor. Iar hotarul acestei pustii mai sus scrise, din aceste două părți, anume Vepreva și Hluboca, partea de jos, să fie din tot hotarul, a treia parte din aceste doua sate, iar dinspre alte părți, după hotarul vechi pe unde din veac au folosit.

Iar la aeeasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului, noi Iliș Voievod și credința preaiubiților frați ai domniei mele Ștefan și Costantin și credința boierilor noștri: credința panului Efrim Huru, credința panului Borcea vornic, credința panului Petrea Cârca, credința panului Șandru, <credința> panului Ion Sturza și a panului Moghilă pîrcălabi de Hotin, credința panului Danciu Huru și a Hanului Miron parcalabi de Neamt, credința panului Ion Iațco și a panului Ghenghea pîrcălabi de Cetatea-Nouă, credința panului Petrea Varticovici portarade Suceava, credința panului Iurie spătar, credința panului Dan vistier, credința panului Hârbor postelnic, credința panului Hamza, credința panului Petrașco ceașnic, credința panului Neagul stolnic, credința panului Plaxa comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre, din frații noștri sau din copiii noștri sau din neamul nostru sau iarași pe ori cine îl va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre Moldova, acela să nu le clintească dania și întărirea noastră, ci să le întărească și să le împunternicească, pentru că le-am dat și le-am întărit, pentru că le este lor ocină și dedină dreaptă.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Matiaș logofăt să scrie și să atârne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Șendrea Căzánovici Ia Huși, în anul 7055 <1547> luna Aprilie 8 zile” (DIR 1953, 548-549).

Din care rezultă că moșul celor cărora li se întărește „împărțea” acelor două moșii este fosta sluga domnească Hodco Crețovici, care a avut „privilegiu de întăritură” pe aceste moșii de la domnitorul Petru Rareș. Această carte de întăritură nu am găsit-o, dar am dat de alt document, de la 16 aprilie 1546, Huși, prin care i se dădea slugii sale Bâlco și fiilor lui Nichifor și Simion pentru jumătate de sat Deteleva (actualmente Ghetlova, raionul Călărași) pe râul Cula. Această jumătate de sat (partea de sus) era cumpărată de la Mariica, fiica lui Ivanco Pârcălabul, care la rândul său a cumpărat-o „...de la Marena, fiica lui Hodco Crețovici din privilegiul ce l-a avut el de la strămoșii noștri, de la Iliș și de la Ștefan voievozi când au fost în pace” (MEF 1978, 277). Din cele relatate în document se vede că sluga domnească Hodco Crețovici, membru în Divanul

domnesc din 1421-12-31 până 1465-04-11 (DIR 1953, 42; CDMB 1975, 41) a primit o jumătate din satul Detelev, și anume partea de sus, cu drese de la voievozii Iliăș și Ștefan, adică anii '30 ai sec. XV. Dacă Detelev se învecinează cu Veprova, înseamnă că cele „două locuri pustii, la Două Fântâni”, menționate de Iliăș Rareș că au fost întărite de tatăl său Petru Rareș lui Hodco Crețovici, atunci probabil că ele au fost dăruite tot de Iliăș și Ștefan. Cercetând apariția localității Detelev, am găsit o carte domnească de miluire din 1436, 17 iulie, de la Ilie și Ștefan Voievozi dată lui Hodco Crețovici pentru două locuri din pustie pe râul Cula, între Borcari și Detelev. **„1436 (6944) iulie 17, Vaslui.** *Din mila lui Dumnezeu, noi, Ilie voievod, și fratele domniei mele Ștefan voievod, domni ai țării Moldovei. Facem cunoscut, cu aceasta carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, ca această adevărată slugă a noastră, Hodco al lui Crețu, ne-a slujit cu dreaptă și credincioasă slujbă. De aceea, noi, văzând dreapta și credincioasa lui slujbă către noi, l-am miluit cu deosebita noastră milă și i-am dat în tara noastră două locuri din pustie pe Cula, între Borșciari și între Detelev, la Luncușoara de Jos, la Două Fântâni. Toate acestea să-i fie uric, cu tot venitul, lui, și copiilor lui, și nepoților lui, și strănepoților lui, și răstrănepoților lui și întregului lui neam, neclintit niciodată, în veci.*

Iar hotarul acelor pustii să fie cât vor putea folosi acele două sate îndestul.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus-scrisului Ilie voievod, și a lui Ștefan voievod și credința boierilor noștri: credința panului Vâlcea și a copiilor lui, credința panului Giurgiu de la Frătăuți și a copiilor lui, credința panului Crâștea vornic și a copiilor lui, credința panului Ișia și a copiilor lui, credința panului Hudici vornic și a copiilor lui, credința panului Negrilă și a copiilor lui, credința panului Costea al lui Dragoș, credința panului Giurgiu Piatră, credința panului Șteful al lui Jumătate, credința panului Duma Negru, credința panului Simeon Turcul, credința panului Lazor și a fratelui său, pan Stanciul, credința panului Banciul și a fratelui său, Șteful, credința panului Bogdan stolnic, credința panului Albu ceașnic, credința panului Petru spătar și a tuturor boierilor noștri moldoveni, și mari, și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre, din copiii noștri sau din frații noștri sau din neamul nostru, pe oricine îl va alege Dumnezeu să fie, acela să nu le clintească dania noastră, ci să le-o întărească și să le-o împuternicească <pentru că> le-am dat pentru dreaptă și credincioasa lor slujbă.

Iar pentru mai mare întărire a tuturor acelor mai sus scrise <am> poruncit credinciosului <nostru> pan Oancea logofăt, să atârne pecetea noastră <de> această carte a noastră.

A scris iaz la Vaslu, în anul 6944 <1436> Iulie 17” (DIR 1953, 567).

Prin această carte de miluire se pun bazele localității.

Din acele documente menționate se pot determina și hotarele localității. Astfel hotarele de miază-noapte se mărgineau cu râul Cula, afluent al râului Răut, care curge de la asfințit spre răsărit și se varsă în Răut, căruia îi este afluent. Hotarele de apus se mărgineau cu localitatea Hliboca, care a avut o moșie comună cu Veprova, iar cele de miază-zi - asfințit, cu moșia localității Deteleva: „aceste două locuri din pustie pe Cula între Borșciari și între Detelev în Luncușoara de Jos la Două Fântâni, Veprova și Hliboca”. Ce ține de hotarele de miază-zi ele pot fi determinate prin suretul de la Ilieș Voievod din 21 Martie 1548. **„1548 (7056) Martie 21, Huși.** *Suret de pe ispșoc sârbesc de la domnul Ilieș voievod, din 7056 <1548> luna Mart 21, scris în Huși, de Mihailă Bora.*

Precum au venit înaintea noastră și a boierilor noștri moldovenești, popa Simion și s'au jăluit noao cu mare jaloba și cu mare mărturie dela mulți ai lui de prin pregiur megieși, zicând că privilegie ce au avut de danie dela părintele domniei mele Petru voievod, pe un loc de moară pe Pârâu <1> Vaticii, cu poiana Veprova, care privileghe s'au pierdut când au venit împaratul turcesc cu toată putere lui și cu Tătarii și au prădat țara, pâr dincolo de Suceava.

Și noi, dacă am văzut a lui mare jalobă, cu mare mărturie eu a lui de prin pregiur megieși, carii și-au mărturisit, iar noi așijdere i-am dat de la noi și i-am întărit lui popa Simeon acel loc de moară, pe Pârâu Vaticii, cu poiana Veprova, ce să-i fi lui dela noi uric cu tot venitul, lui și fiilor lui și nepoților lui și a strănepoților lui și pre-

strănepoților și la tot niamul lui, cari ii va fi lui mai de aproape, nerușuit niciodinioara, în veci, vecinic....” (DIR 1953, 567).

Din care reiese că hotarele de miază-zi ajungeau până la râul Vatici. Acest râu este situat mai la amiază-zi de râul Cula și curge paralel tot de la asfințit spre răsărit în râul Răut, căruia de asemenea îi este afluent și, în sfârșit, cele de la răsărit ajungeau până la moșia satului Morozeni.

La începutul sec. XVII, nu se știe din ce cauză, documentele atestă o nouă denumire a localității – Puținței. *„Că anume denumirea localității Veprova se schimbă în Puținței este argumentată prin mai multe documente, dar cel mai timpuriu este cel de la 12 septembrie 1652 întocmit chiar în sat. În el se menționează că diacul Gligoraș dăruiește unchiului său Dumitrașco, văr primar al tatălui său, o parte de ocină din Veprova, care acum se cheamă Puținței, partea dăruită de unchiul său Avram, pentru că unchiul său Dumitrașco nu are moșia unde a locuit el, în satul Puținței, și ca să nu se ducă în alte părți. Martori: maica sa Nastasia, frații lui și Macarie” (Boga 1934, 199-200). Astfel, primul document în care se menționează noua denumire este o carte domnească de întăritură de la Irimia Movilă, marelui șetrar Simion Jumir, din 20 mai 1604. **„1604 (7112) mai 20, Suceava – Ieremia Movilă vv. întărește lui Simion Jomir mare setrar, nepotul lui Evstafie Iorgul, căsătorit cu Anița, fiica lui Irimia hotnogul, sora Gaftoniei și Axanei, în urma pricinii cu mănăstirea Probota, stăpânirea peste jumătatea de jos a satului Cotiujani ținutul Soroca, rămasă de la bunicul Aniței, Ionașco hotnogul cu uric de la Ștefan vv. cel Bătrân; peste a patra parte din Sămășcani, ținutul Orhei, moștenire de la bunicul său Evstafie și de la Iorga Gore, cu act de la Petru vv.; a patra parte din Hulboaca, cu vad pe Cula rămasă de la ruda sa Ilișicescu; la Săpoteni; a cincia parte din Puținței și Onișcani, rămasă de la rudele Irimescu; Șilicani de la rudele Gorescu, iar mănăstirea Probota rămîne să stăpînească 117 stâneni la Pogor, cu mori în Răut. Hotare: Zagușca, iazul Staniște, Răcești, Movila, Lunga, Probota, Olișcani – numită Pistruiul, pârâul Ciorna, podul Fendicu, Lapur, Pohoarna” (CDBM 1975, 95).***

Rădăcina acestei noi denumiri a localității provine de la cuvântul „puț” – ce este sinonim cu fântâna, sondă. Și atunci, deoarece cele „două pustii” dăruite lui Hodco Crețovici, apoi întărite nepoților lui se aflau, printre altele, și pe lângă „Doua Fântâni”, probabil de aici provine și noua denumire. Pentru întreg satul această denumire va dura până în sec. XIX. Ca dovadă este și documentul de la Alexandru Ipsilanti, din 12 mai 1800. În el se menționează: *„Noi, Constantin Alexandru Ipsilant voievoda cu mila lui Dumnezeu domnul Țării Moldovei. Cinstit credincios boierului domniei meli, dumitale sărdar de Orhei, dumitale Manolache Donici biv vel spătar, sănătate. După giudecata, ce la anul (17)95 au avut la Divan dumnealui Iordachi Milo biv vel clucer, cu diiaconu Grigorie i Ioniți Racu, și Nichifor Negară, răzășii de moșia Veprova, ce să numește acum Puținței, de la acel ținut, pentru părțile ce trage dumnealui clucer Milo, dintr-această moșie, s-au hotărât ca din doi bătrâni, ce sânt în parte de mijloc și în parte de sus, să ia dumnealui clucer Iordachi Milo, cinci părți din opt părți, ce să împart [ce să inpart] acești doi bătrâni, iar trei părți au rămas a răzășilor, după cum pre larg arată la curte de giudecata...” (DIȚM 2008, 331).*

Iar ca rezultat al reformei administrative efectuată de țarism în Basarabia, această localitate se împarte în două sectoare și se creează două sate Puținței și Viprova.

Astfel, ca urmare a investigațiilor documentare, s-a constatat că localitatea Veprova își are începutul în prima jumătate a sec. XV, dar nu cu cartea domnească de miluire de la Alexandru cel Bun din 1406, ci de la voievozii Ilie și Ștefan, datată cu 17 iulie 1436. Prin aceasta, domnitorii îl miluiau pe Hodco Crețovici, slugă domnească, membru al Divanului, cu două locuri pustii peste Prut, pe r. Cula, pentru „dreapta și credincioasa slujbă”. Anume această slugă domnească este ctitorul satului Veprova. Hotarele lui se mărgineau cu râurile Cula și Vatici, cu localitățile Detelev (Ghetlova), Borșciari, Hluboaca și Morozeni. Apoi, la începutul sec. XVII, el își schimbă denumirea în Puținței. Cu această denumire ajunge până în secolul XIX, când se împarte în două localități: Puținței și Viprova.

Bibliografie

- Boga 1934:** L.T. Boga, Acte privitoare la satul Veprova-Puținței – țin. Orhei. In: Arhivele Basarabiei, VI. (Chișinău 1934).
- CDMB 1975:** Catalogul documentelor moldovenești din colecția Arhivelor Centrale (1403-1700). Supliment, vol. I (București 1975).
- DIR 1953:** Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV-XV, vol. I (1384-1475) (București 1953).
- DIȚM 2008:** Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în veacul al XVIII-lea (1787-1800), vol. XI (Chișinău 2008).
- DRM 1976:** Documenta Romaniae Historica, vol. I (1384-1448), A. Moldova (București 1976).
- Gonța 1990:** Al.I. Gonța, Documente privind Istoria României. A. Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de locuri (București 1990).
- MEF 1978:** Moldova în epoca feudalismului, vol. I. Documente slavo-moldovenești, veacurile XV-XVI (Chișinău 1978).
- Nicu 1991:** Vl. Nicu, Localitățile Moldovei în documente și cărți, vol. II (Chișinău 1991).

Veprova-Puținței village, Orhei county – chronology and borders

Abstract

In this article the author determines the period when Veprova-Puținței village from Orhei county was created and the borders of the village property at its formation and within its development.

The documentary investigations attest that Veprova has its beginning in the first half of the fifteenth century, not by a ruler's book from Alexandru cel Bun of 1406, but from the rulers Ilie and Ștefan, dated with 17 July 1436. With this book the rulers donated two deserted places across Prut, on Cula river, to Hodco Crețovici, for „the right and loyal servant”. This servant is the founder of Veprova village. Its borders were on rivers Cula and Vatici, and villages Detelev (Ghetlova), Borșciari, Hluboaca and Morozeni. Later, at the beginning of the seventeenth century the settlement changed its name to Puținței. The village existed under this name until the nineteenth century when it split in two: Puținței and Veprova.

Село Вепрова-Пуцинтей, Орхейского цинута – датировка и границы

Резюме

В данной статье определяется время возникновения поселения Вепрова-Пуцинтей Орхейского цинута и рассматриваются границы на протяжении периода развития.

На основании документальных исследований автор доказывает, что поселение Вепрова появилось в первой половине XV-го в., но подтверждением этого факта является не дарственная грамота Александра Доброго, датированная 1406 годом, а грамота от господарей Илие и Штефана от 17-го июля 1436 года. Согласно этому документу, Ходко Крецовичу, господарскому слуге, члену Дивана, «за службу верой и правдой» жалуются два пустующих места за Прутом, на берегу реки Кула. Именно он является основателем села Вепрова. Северная и южная границы села пролегают по рекам Кула и Ватичь, на западе оно граничит с селами Детелев (Гетлова) и Хлубока, а на востоке – с селом Морозень. В начале XVII-го века село меняет своё название на Пуцинтей. Под этим названием оно просуществовало до XIX-го века, а затем, вследствие царской административной реформы в Бессарабии, было разделено на два села: Пуцинтей и Вепрова.

16.01.2011

Mihai Onilă, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova

